

Nüfusu 5.000'nin Üzerine Çıkmasına Rağmen Belediye Teşkilatı Kurulamayan Köy Yerleşmeleri Üzerine Bir İnceleme¹

Özgür Gökmen²

Özet

Belediye teşkilatı, şehir, kasaba ve köylerde yerel hizmetlerin yerine getirilmesiyle ilgili, tüzel kişiliği bulunan yerel yönetim örgütüdür. Başta yönetim bilimleri olmak üzere farklı disiplinlere konu olan belediye örgütleri, bulundukları yerleşmelerle ilgili olarak yerleşme coğrafyasını ve idari coğrafyayı ilgilendirmektedir. Belediye örgütlü yerleşmeler coğrafyacılar tarafından değişik yaklaşımlarla ele alınmış olup belediyelerin yerleşmeler üzerindeki olumlu etkileri ile kapatılan belediyelerin yerleşmeler üzerinde yarattığı olumsuz sonuçlar tartışılmıştır. Bu çalışmada, nüfusu 5.000'ni aşmasına rağmen mesafe kriteri nedeniyle belediye örgütü kurulamayan köy yerleşmeleri ele alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum analizi kullanılmıştır. Bahsedilen yöntemin tercih edilmesindeki amaç var olan bir durumun nicel ve nitel verilerden yararlanılarak aydınlatılmasıdır. Hazırlanan bu çalışmada yürürlükteki 5393 Belediye Kanunu'na göre Türkiye Cumhuriyeti'nde 5000 nüfus kriterini yakalayan köylerde belediye teşkilatının kurulamamasının sebebi üzerine odaklanılmıştır. 2023 yılı TÜİK verilerine göre nüfusu 5000'in üzerinde altı köy yerleşmesi bulunmaktadır. Belediye Kanunu'na göre bir köyde belediye teşkilatı kurulması için köyün en yakın kentsel yerleşmenin belediye sınırına 5 km'den uzak olması gerekmektedir. Söz konusu gereklilik kapsamında Google Earth uydu görüntülerinden köy yerleşmelerinin en yakın belediye ile olan sınırları saptanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre nüfus kriterini tamamlayan altı köy yerleşmesinin mesafe kriterine takıldığı ve böylece belde statüsü kazanamadıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak kasaba niteliği kazanmaya başlayan ancak belediye teşkilatı kurulamayan bu yerleşmelerin sorunları üzerinde durulacaktır.

1 Bu araştırma Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) sempozyumunda 9 Ekim 2024 tarihinde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

2 Dr. Milli Savunma Üniversitesi, ozgur.gokmen@msu.edu.tr, 0000-0001-8324-2010

1. Giriş

İnsanların barınmak ya da belirli faaliyetleri sürdürmek amacıyla bir arazi üzerine inşa edilmiş bir veya birden fazla sayıda meskenden (konut) oluşan kümeye yerleşme denilmektedir. Her yerleşmenin birinci görevi insanları barındırmaktır. Yerleşmelerde barınan insanlar yaşamını sürdürebilmek için çeşitli türdeki ekonomik faaliyetle uğraşmak zorundadır (Özçağlar, 1996). Genel olarak bu faaliyetleri hammadde üretimi, sanayi ve hizmetler oluşturmaktadır. Son dönemlerde teknolojinin de gelişmesiyle bilgi toplama, bilgiyi derleme ve yayımlamaya dayalı dördüncü; karar verme ve yönetim faaliyetlerini kapsayan beşinci ekonomik faaliyetlerde ortaya çıkmıştır. Söz konusu dördüncü ve beşinci ekonomik faaliyetler hizmet sektörü içerisinde yer almaktadır. Öncelikle bir yerleşmede birincil ekonomik faaliyetler olan tarım, hayvancılık, madencilik, balıkçılık, ormancılık, toplayıcılık gibi faaliyetler görülmektedir. Sonrasında sit ve sitüasyon özelliklerine bağlı olarak yerleşmede nüfus artmakta, alt-üst yapı hizmetleri gelişmekte ve ekonomik faaliyetler çeşitlenmektedir. Böylece kırsal alanları ifade eden köyler kentsel yerleşim alanlarına karşılık gelen kasaba ve şehirlere dönüşmektedir.

Nüfus miktarına bakılmaksızın ortak yaşam tarzının hüküm sürdüğü kasaba niteliği kazanamamış sürekli ikamet edilen kırsal yerleşmeler 'köy yerleşmesi' olarak tanımlanmaktadır (Özçağlar, 2015). Kırsal yerleşmelerin temelini oluşturan köyler genel olarak Türkiye'de temel üretimin (tarım ve hayvancılık) yapıldığı yerlerdir. Zaman içerisinde köyler kimi yerde gelişip büyümüş kimi yerde önemini kaybedip yok olmuştur (Taş, 2016).

Yerleşmelerde nüfusun artmasıyla birlikte sosyal ve ekonomik şartlardaki değişiklikler yereldeki kamu hizmetlerinin belediyelerle sağlanmasını zorunlu hale getirmiştir. Belediye, Arapça "beled" ve "beledi" sözcüklerinden türemiş ve dilimize yerleşmiştir. Beled, memleket, şehir, ülke, beledi ise; şehirli ve şehre ait anlamında kullanılmaktadır. Günümüzde varlığını sürdüren belde sözcüğü de beled ile hemen hemen aynı anlamda olup, memleket, şehir, ülke, şehir-kasaba anlamında kullanılmaktadır (Özçağlar, 1997). Belediyeler 5393 sayılı Belediye Kanun'unda "belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi "olarak tanımlanmaktadır. Yani belediyeler şehir, kasaba ve köylerde yerel hizmetlerin yerine getirilmesiyle ilgili olan ve tüzel kişiliği bulunan yerel yönetim organlarıdır. Bu itibarla bünyesinde belediye örgütü bulunan şehir, kasaba ve köy yerleşmelerine belediye örgütlü yerleşmeler denilmektedir.

Cumhuriyet dönemi kuruluş yıllarında belediyeçilik alanında mevzuat çalışmalarına girilmiştir. Belediye'nin tanımı, esas ve yetkileri 1930 yılında

kabul edilen 1580 Sayılı Belediye Kanununda önemli bir düzene sokulmaya çalışılmıştır. Bu kanuna göre köylerde belediye kurulabilmesi için “bir köy veya meskun sahaları arasında merkez sayılacak yere azami 500 m mesafesi bulunan birkaç köyün veya köylerle köy kısımlarının veya hut muhtelif köy kısımlarının birleşerek belediye kurabilmeleri için nüfusları tutarının son nüfus sayımına göre 2.000 den fazla olması gerekir” ibaresi yer almaktadır (1580 Sayılı Belediye Kanunu, , 1930). 1950-1980 yılları arasında Türkiye’de sanayileşmenin artmasıyla kırdan kente göçler yoğunlaşmış ve hızlı bir şekilde kentsel alanlar çoğalmaya başlamıştır. Sanayileşmeye bağlı olarak nüfusun artmasıyla kentsel alanlar üzerinde kurduğu baskıda artmıştır. Bu nedenle kamu hizmetlerini halka sunmakla görevli olan yerel yönetimlerin önemi de gün yüzüne çıkmıştır. 1980 ve sonraki yıllarda belediye sayıları yükselmiş ve yapılanmalarında performansa dayalı düzenlemeler yapılmıştır (Özer, 2005; Al, 2002). 2000’li yıllardan sonra yeniden yapılanma süreci ivme kazanmış, bu kapsamda Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı, İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunları çıkarılmıştır (Yörükoğlu, 2009).

Genellikle yönetim bilimleri olmak üzere farklı disiplinlere konu olan belediye örgütleri, bulundukları yerleşmelerle ilgili olarak yerleşme coğrafyasını ve idari (yönetmel) coğrafyayı ilgilendirmektedir. Yerleşme coğrafyası yerleşmelerin konumlarını, yoğunluklarını, fizyonomi (büyüklükleri ve planları), köken ve fonksiyonlarını araştırmaktadır (Tolun, 1997). Yerleşmelerin alansal ve nüfus olarak büyüyüp, fonksiyonel açıdan gelişen yerleşmelerde kamu hizmetlerinin düzenli şekilde halka ulaştırılması kapsamında yerel yönetim birimleri kurulmaktadır. Bu nedenledir ki, yerleşme coğrafyası incelemelerinde sadece yerleşmeler değil aynı zamanda yerleşmeleri idari coğrafya kapsamında da değerlendirmek gerekmektedir.

Coğrafi bilimlerin içinde sosyal coğrafyanın alt dalı olan yerleşme coğrafyası ve idari coğrafya bağlamında, “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Üzerine Düşünceler” (Darkot, 1961), “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler” (Özçağlar, 1996), “Türkiye’de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi” (Özçağlar, 2005), “Tortum Çayı Vadisinde Yer Alan Belediye Örgütlü Yerleşmeler” (Koday ve Erhan, 2009), “Nüfusları 2000’nin altına indiği için belediye teşkilatı kaldırılan yerleşmeler üzerine coğrafi bir analiz” (Özgen, 2013), İdari Coğrafya Açısından Büyükşehir Belediyeleri” (Yigit ve Deniz, 2019). “İdari Coğrafya ve Yerleşme Coğrafyası Açısından Mahalle Kavramı” (Türkan, 2021), “Karabük İlinde Nüfusu 5.000’den Az Olan Belediye Örgütlü Yerleşmeler Üzerine Bir İnceleme” (Özçağlar ve Gökmen,

2021), vb. ölkesel ve yerel ölçekte coğrafiyacılardan birçok araştırma kaleme alınmıştır.

Günümüzde normal statülü (büyükşehir belediyesi bulunmayan) illerde belediye teşkilatının kuruluşu, organları, yönetimi, görev, yetki ve sorumlulukları 5393 Sayılı Belediye Kanunu ile belirlenmiştir. Bir yerleşmede belediyenin kurulması veya kurulmamasının esasları kanunun ikinci bölümünde yer alan madde 4'te tayin edilmiştir. Bu bağlamda bildiri de araştırmanın konu kapsamı ve çerçevesiyle doğrudan ilgili olan kanunun 4. maddesine vurgu yapılmaktadır. 2023 TÜİK verilerine göre nüfusu 5.000'ni aşmasına rağmen belediye örgütü kurulamayan köy yerleşmelerinde belediyenin kurulmamasının sebepleriyle birlikte, bu durumdan kaynaklı ortaya çıkan sorunlara temas edilmesi araştırmanın amacını meydana getirmektedir.

2. Yöntem ve Materyal

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum analizi kullanılmıştır. Durum çalışması tek bir durum ya da olayın derinlemesine boyamsal olarak incelendiği, verilerin sistemli bir şekilde toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir. Elde edilen sonuçlarla durumun neden o şekilde oluştuğu ve gelecek araştırmalarda nelere odaklanması gerektiğini ortaya koymaktadır (Davey, 1991). Bahsedilen yöntemin tercih edilmesindeki amaç var olan bir durumun nicel ve nitel verilerden yararlanılarak aydınlatılmasıdır. Araştırmada veri toplama aracı olarak dökümanlar analiz edilmiş ve Google Earth uydu görüntülerinden yararlanılmıştır. Köylerin 2023 yılı nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanından alınmıştır. Araştırmada Google Earth uydu görüntülerinden yararlanılarak köylerin komşu oldukları il/ilçe merkezi belediyesinin sınırlarına olan uzaklıkları (km) ölçülmüştür. Köylerin idari sınırları ile bitişik konumda olan belediyelerin sınırları Harita Genel Müdürlüğü'nün HGM Küre uygulamasından güncellenmiştir. Söz konusu işlemler sonrasında üretilen kartografik malzemeler (harita) Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) programından hazırlanmıştır. Ayrıca bazı durumlarda yerleşme hakkında gerçek bilgiye ulaşmak amacıyla muhtarlarla iletişime geçilmiştir.

3. Araştırma Bulgular

Cumhuriyet dönemindeki köy yerleşmelerinde belediye teşkilatı kurulmasının esasları 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nda belirtilmiştir. Yasaya göre bir köy yerleşmesinde belediye kurulabilmesi için köyün merkez kabul edilen yere 500 m uzaklıkta ve

toplam nüfusunun 2.000'den fazla olması gerekmektedir. Köyde kurulması düşünülen belediye için seçmenlerin en az yarısından fazlasının evet oyu kullanması sonrasında köy ihtiyar heyetinin imzalı tutanağı ile valiliğe müracaat edilmektedir. Ayrıca bu kanunda ilin en büyük mülki amiri olan valinin lüzum görmesi durumunda re'sen (doğrudan) karar ile köyde belediye teşkilatı kurulabilmektedir. Türkiye'nin demografik, sosyal ve ekonomik yapısındaki değişiklikler 1580 sayılı Belediye Kanununda değişikliklerin yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Böylece 75 yıl sonra 2005 yılında 5393 Sayılı Belediye Kanunu kabul edilmiştir. Bu yasayla birlikte bir köy yerleşmesinde belediye kurulması için nüfusun 5.000'in üzerinde olması ve merkez kabul edilen şehir veya kasabanın yerleşim alanına 5.000 m (5 km) mesafede bulunması gerekmektedir. Yani 1580 Sayılı Kanun'da 2.000 olan nüfus kriteri 5393 Sayılı Kanunla 5.000'e, 1580 Sayılı Kanunda merkeze yakınlığı 500 m olan mesafe koşulu 5393 Sayılı Kanunla 5.000 metreye yükseltilmiştir. 5393 Belediye Kanunu'nda 1580 sayılı yasada yer alan valinin res'en belediye kurma yetkisine düzenleme getirilmemiştir (1580 ve 5393 Sayılı Belediye Kanunları, 1930; 2005).

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 Belediye Kanunu ile ilçe merkezi olacak yerleşmeler dışında nüfus kriterinin 2.000'den 5.000'e yükseltilmesi köylerde belediye kurulmasını büyük ölçüde engellemiştir. Günümüzde 5.000'in üzerinde nüfusu bulunan köy sayısının kırsal kesimdeki nüfus kaybı yüzünden azalarak 6'ya kadar inmesi ve bunların da mesafe engeline takılmaları yüzünden köylerde belediye teşkilatı kurulamamaktadır (Çizelge 1).

Çizelge 1: Türkiye'de Nüfusu 5000'den Fazla Olan Köylerin Komşu Oldukları İl/İlçe Merkezi Belediyesinin Sınırına Uzaklıkları (km)

Köyün adı	İli	Bağlı olduğu ilçe	Nüfusu (2023)	Köyün komşu olduğu il/ilçe merkezi belediyesinin sınırına mesafesi (km)
1. Bostanbükü	Karabük	Safranbolu	6064	Bitişik
2. Mende	Uşak	Merkez ilçe	5511	3,2
3. Karakoç	Kırklareli	Merkez ilçe	5494	2,2
4. Samanlı	Yalova	Merkez ilçe	5457	Bitişik
5. Taşpınar	Adıyaman	Merkez ilçe	5154	1,2
6. Dereobası	Osmaniye	Merkez ilçe	5075	Bitişik

Kaynak: Nüfus verileri TÜİK'ten temin edilmiştir.

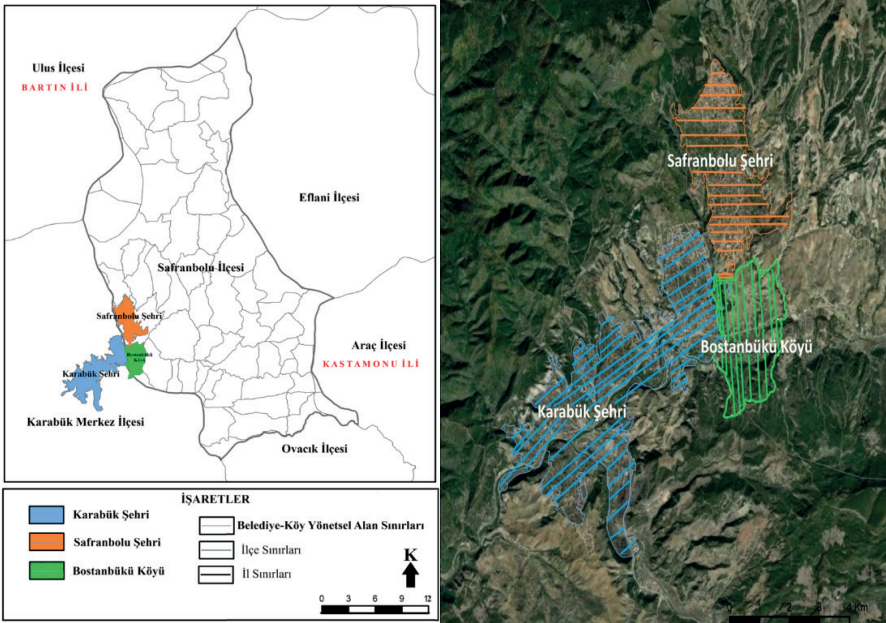

Harita 1. 5000 nüfusunu aşan köylerin Türkiye'deki konumları

Bostanbükü, Karabük ilinin Safranbolu ilçesi idari sınırları içerisinde yer alan Türkiye'nin en fazla nüfuslu (6064) köyüdür. Araç çayı vadi tabanında kurulmuş olan köyün geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Karabük ve Safranbolu şehirlerine çok yakın mesafede bulunan Bostanbükü, tarım ve hayvancılığın yanı sıra sanayi tesisleri, iş yerleri ve yeni hizmet alanları sayesinde kasaba niteliği kazanmaya başlamıştır. Bostanbükü Köyü Karabük ve Safranbolu şehirlerine yakın olması ve bazı vergi muafiyetleri sebebiyle göç almaktadır. Ayrıca Karabük Üniversitesi'nin ana yerleşkesi köye çok yakın mesafede bulunmaktadır (Harita 2). Üniversitede eğitim gören 4000 civarında öğrencinin Bostanbükü'ndeki öğrenci yurtlarında ve kiralık evlerde barınıyor olması nüfusun gerçek olarak 10.000'nin üzerine çıkmasına yol açmaktadır. Çizelge 2'de görüldüğü üzere, erkek nüfusu kadın nüfusuna kıyasla oldukça fazladır. Bu durumun temel nedeni, erkek öğrenci yurtlarının sayıca daha fazla olmasıdır (Çizelge 2).

Çizelge 2: Bostanbükü Köyü Nüfusunun Yıllar İtibariyle Sayısal Verileri

Yıllar	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
2023	4186	69	1878	31	6064
2022	4182	60	2594	40	6776
2021	3614	59	2426	41	6040
2020	3019	57	2200	43	5219

Kaynak: TÜİK*Harita 2. Bostanbükü Köyünün komşu olduğu il/ilçe merkezi belediyesine göre konumu*

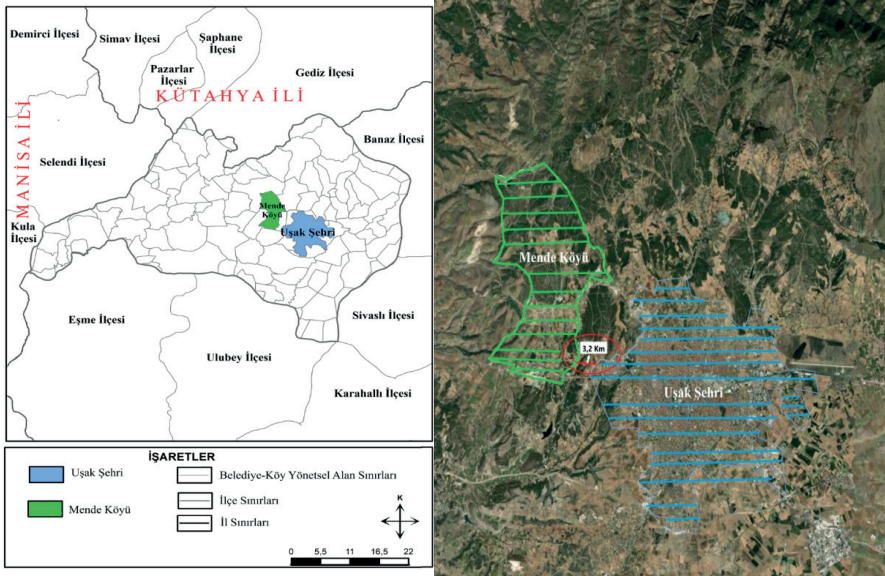
Uşak ilinin merkez ilçesi sınırları içerisinde bulunan Mende Köyü 5511 nüfusu ile Türkiye'nin en fazla nüfuslu ikinci köyü konumunda yer almaktadır. 1961 yılında adı "Kaşbelen" olarak değiştirilen köyün ismi 2021 yılında tekrar "Mende" olarak kayıtlara geçmiştir. Yerleşmenin geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Kasabalaşma süreci içerisinde bulunan köyde alt/üst yapılaşma süreci tamamlanmıştır. Köy yönetsel alanında düğün salonu, sağlık ocağı, spor alanları, 16 derslik kapasiteli 190 öğrencinin eğitim ve öğretim gördüğü ilk ve ortaokul bulunmaktadır. Mahalleli köy olan Mende Köyünün güney kesimindeki Kaşbelen mahallesinde Uşak Üniversitesi'nin yerleşkesi yer almaktadır. Köyün nüfus özellikleri incelendiğinde 2016

yılında 1140 olan nüfus, 2017 yılında 3817'e yükselmiştir. 2017 yılında 2822 öğrenci kapasiteli Latife Hanım Kız Öğrenci Yurdu ve çeşitli özel kurumlara ait yurtların faaliyete geçmesiyle kadın nüfusunda (3296) önemli derecede artış meydana gelmiştir (Çizelge 3). Mende Köyü, Uşak Üniversitesi kampüsü ve Uşak şehrine yakın olması nedeniyle göç almaktadır. Öncelikli olarak köyde yaşayan öğrencilerin geneli sağlık hizmetlerinden yararlanma, seçimlerde oy kullanma, ev kiralama gibi sebeplerden dolayı öğrenci sayıları köy nüfusuna eklenmiş ve 5.000 sınırı aşılmıştır. Konumu itibariyle her yıl nüfusu artan köyün yönetsel alanı ile Uşak Belediyesi hizmet alanı arasında 3,2 km'lik mesafe bulunmaktadır (Harita 3).

Çizelge 3: Mende Köyü Nüfusunun Yıllar İtibariyle Sayısal Verileri

Yıllar	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
2023	603	11	4908	89	5511
2022	584	11	4566	89	5150
2021	590	13	3990	87	4580
2020	586	18	2616	82	3202
2017	575	15	3296	75	3871
2016	576	50,2	564	49,8	1140

Kaynak: TÜİK

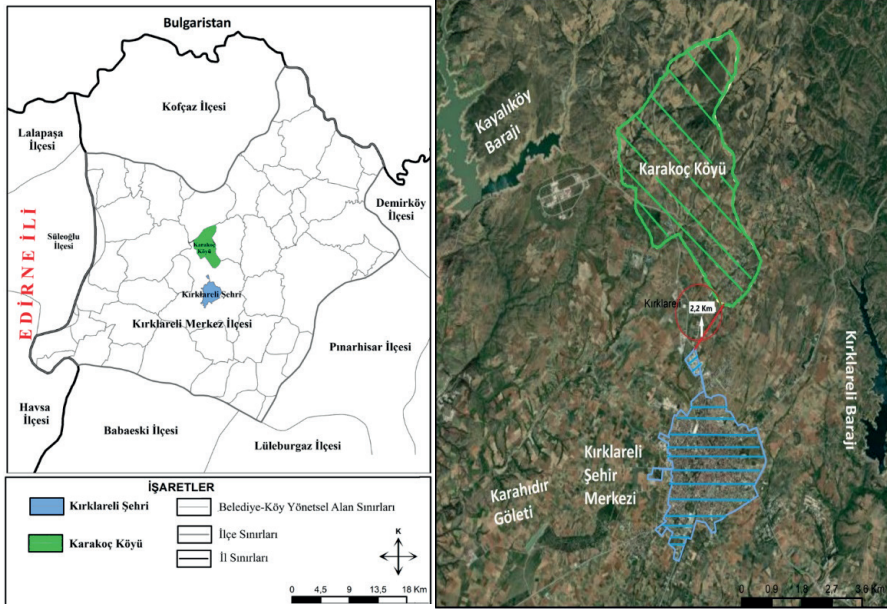
Harita 3. Mende Köyünün komşu olduğu il merkezi belediyesine göre konumu

Kırklareli ilinin merkez ilçesine bağlı olan Karakoç Köyü barındırdığı (5494) nüfus ile Türkiye'nin en fazla nüfuslu üçüncü köyüdür. Köyün temel geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluştururken, atölye tipi sanayi işletmeleri de yerel halka hizmet vermektedir. Kırklareli ovasının üzerinde yer alan yerleşme, kasabalaşma sürecine girmiş, alt ve üst yapı hizmetleri, muhtarlık ve Kırklareli İl Özel İdaresi tarafından sağlanmıştır. Köyde ilköğretim okulu, düğün ve toplantı salonu yanında çok amaçlı spor sahası da kullanıma açıktır. Köy konumu itibarıyla Kırklareli il merkezine yakın olmasından dolayı göç almaktadır. Buna ek olarak Kırklareli Üniversitesi yerleşkesine yakın olan köyün idari alanı içerisinde 2000 öğrenci kapasiteli Hundi Hatun ve Evlad-ı Fatihan KYK Kız Öğrenci Yurtları bulunmaktadır. Öğrencilerin çeşitli sebeplerden dolayı oturma adreslerini barındıkları yurtlara almaktadır. Söz konusu sebeplerden dolayı köyün nüfus miktarında sürekli bir artış meydana gelmektedir. Köyün idari sınırı ile Kırklareli Belediyesi hizmet sınırı arasında 2,2 km'lik mesafe bulunmaktadır (Harita 4).

Çizelge 4: Karakoç Köyünün Yıllar İtibarıyla Nüfus Verileri

Yıllar	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
2023	1558	28	3936	72	5494
2022	1281	29	3305	73	4586
2021	1182	28	2998	72	4180
2020	979	32	2120	68	3099

Kaynak: TÜİK

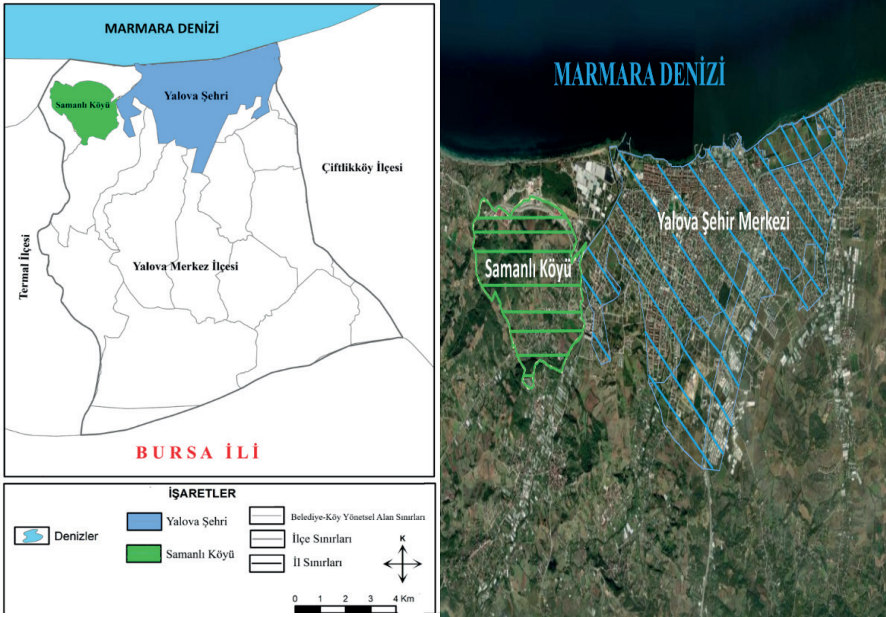
Harita 4. Karakoç Köyünün komşu olduğu il merkezi belediyesine göre konumu

Yalova ilinin merkez ilçesine bağlı bir köy olan Samanlı barındırdığı 5457 kişi ile Türkiye'nin en fazla dördüncü nüfuslu köyü durumundadır. Samanlı Köyü kasaba nitelikli bir yerleşmedir. Köyün beş büyük caddesinde restoran, kafeterya, eğitim kurumları, sigorta acenteleri vb. hizmet sunan işletmeler yer almaktadır. Köyde elektrik trafoları, doğalgaz ve kanalizasyon alt yapısı etkin durumdadır. Samanlı Köyü kentsel dönüşüm projesi içine alınmamasına rağmen kırsaldaki mesken tipleri (toprak ve taş) yıkılarak yerine betonarme binalar yapılmıştır. Günümüzde Yalova şehri, doğusunda yer alan Samanlı Köyüne doğru genişlemektedir. Yalova Üniversitesi yerleşkesinin ve Yalova şehrinin köy ile sınırdas olması, köy arazisinin imara açılmasını zorunlu hale getirmiştir. Böylece Samanlı Köyü konumu itibariyle göç almaya başlamıştır. Köy idari sınırları içerisinde 2022 yılında 1500 kişilik Yalova KYK Kız Öğrenci Yurdunun faaliyete geçmesinin yanında özel yurtlardaki öğrencilerin de ikâmetgâhları köye alınmış ve özellikle kadın nüfusunda yükselme meydana gelmiştir (Çizelge 5). Günümüzde köyün idari sınırı ile Yalova şehri bitişik durumdadır (Harita 5).

Çizelge 5: Samanlı Köyünün Yıllar İtibariyle Nüfus Verileri

Yıllar	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
2023	1308	23	4149	77	5457
2022	1244	27	3444	73	4688
2021	1225	39	1900	61	3125
2020	1233	49	1262	51	2495

Kaynak: TÜİK

Harita 5. Samanlı Köyünün komşu olduğu il merkezi belediyesine göre konumu

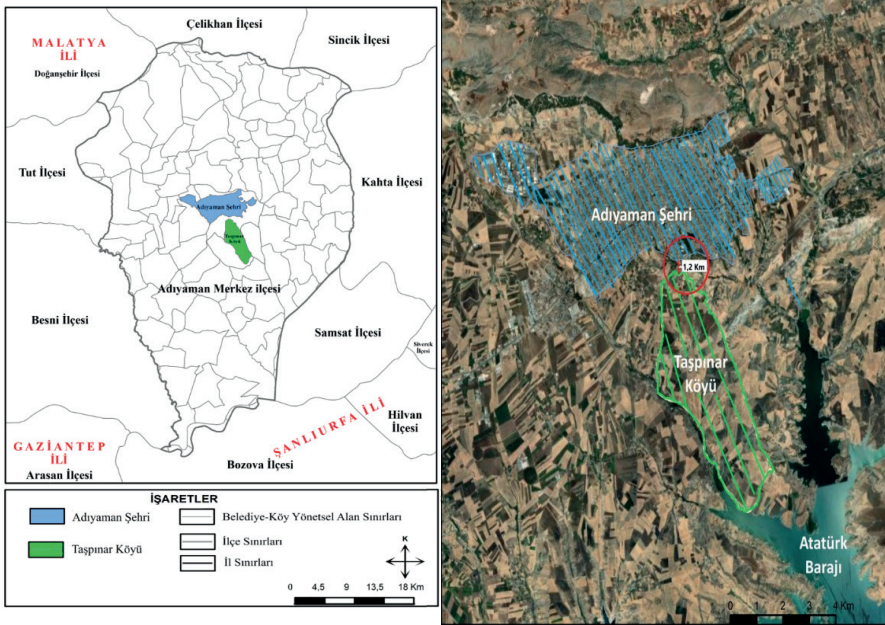
Taşpınar Köyü, Adıyaman ili merkez ilçesinin yönetsel sınırları içerisinde yer alan kırsal nitelikli bir yerleşmedir. TÜİK verilerine göre 5154 kişiyi sınırları içerisinde barındıran Taşpınar Köyü Türkiye'nin en fazla nüfuslu beşinci köyüdür. 2023 yılının şubat ayında meydana gelen deprem sonrasında, depremden etkilenen vatandaşların barınması amacıyla köyün Adıyaman belediyesine yakın olan kuzey kesiminde konteyner ve çadırlardan oluşan yerleşme kurulmuştur (Fotoğraf 1). Söz konusu alanda barınanların ikametgah adresleri de köyün nüfusuna eklenmiştir. Bu sebeple Adıyaman şehrine yakın olan köyün nüfusunda yapay bir artış meydana gelmiştir. Günümüzde geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanan yerleşmede alt ve üst yapı sorunları bulunmaktadır. Taşpınar Köyünün idari sınırları Adıyaman

belediyesinin hizmet alanı sınırlarına 1,2 km uzaklıkta bulunmasına rağmen kasabalaşma sürecine girememiştir (Harita 6).

Çizelge 6: Taşpınar Köyünün Yıllar İtibariyle Nüfus Verileri

Yıllar	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
2023	2550	49,8	2604	50,2	5154
2022	191	51,6	179	48,4	370
2021	198	50,1	192	49,9	390
2020	213	50,2	208	49,8	421

Kaynak: TÜİK

Harita 6. Taşpınar Köyünün komşu olduğu il merkezi belediyesine göre konumu

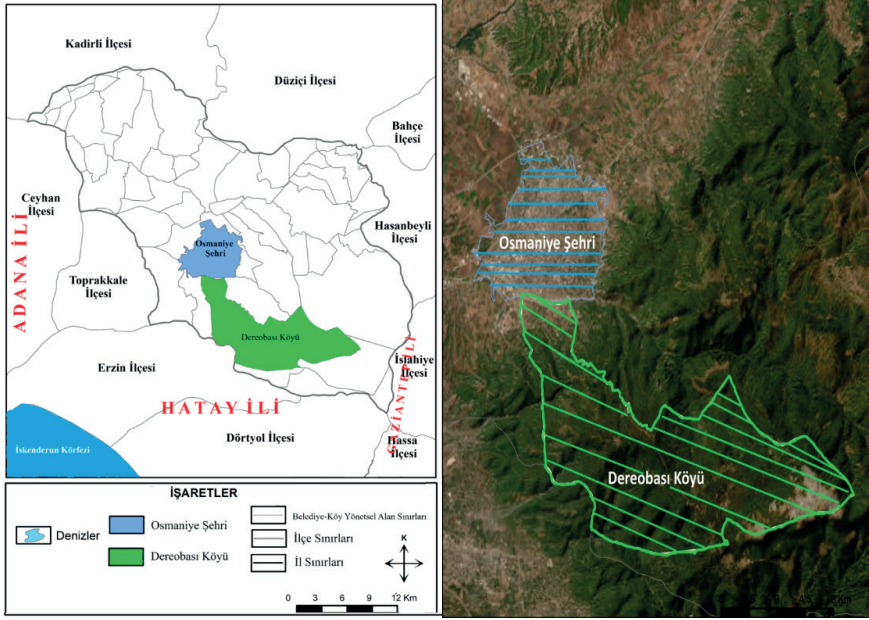
Foto 1. Taşpınar Köyünün idari sınırları içerisinde konteyner ve çadırlardan oluşan yerleşme

Dereobası, Osmaniye ilinin merkez ilçesine bağlı olan bir köydür. Dereobası Köyü 5057 kişilik nüfusu ile Türkiye'nin en fazla nüfuslu altıncı köyü olarak kayıtlara geçmiştir. Geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanan köyde küçük ölçekli atölye tipi sanayi işletmeleri de faaliyetlerine devam etmektedir. Alt ve üst yapı hizmetlerinin tamamlandığı Dereobası Köyünün kasabalaşma sürecine girdiği söylenebilir. Dereobası Köyünün güney kesimindeki sınırı Osmaniye belediyesinin kuzeydeki yönetsel alanıyla sınırdadır. 2023 yılında meydana gelen ve 6 Şubat Depremi olarak adlandırılan depremde Osmaniye şehri de etkilenmiştir. Osmaniye merkez ilçesi ve diğer ilçelerden gelen depremzedelerin barınması amacıyla, köyün güney kesimindeki sınırları içerisinde konteynerlerden oluşan bir yerleşim alanı kurulmuştur (Fotoğraf 2). Depremzedelerin ikâmetgâh adresleri köyün nüfusuna eklenmiş ve bu nedenle köyün toplam nüfusunda büyük bir artış meydana gelmiştir.

Çizelge 7: Dereobası Köyünün Yıllar İtibariyle Nüfus Verileri

Yıllar	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
2023	2574		2501		5075
2022	946		847		1793
2021	926		857		1783
2020	895		853		1748

Kaynak: TÜİK

Harita 7. Dereobası Köyünün komşu olduğu il merkezi belediyesine göre konumu

Foto 1. Dereobası Köyünün yönetsel sınırları içerisinde konteyner ve çadırlardan oluşan yerleşme

4.Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, nüfusu 5.000'in üzerinde olmasına rağmen mesafe kriteri nedeniyle belediye teşkilatı kurulamayan altı köy yerleşmesi incelenmiştir. Bir yerleşmede belediye teşkilatı kurulabilmesinin kriterleri 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nda belirlenmiştir. 2023 yılı itibariyle Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye'de altı köy yerleşmesi kanunda geçen 5.000 nüfus kriterini tamamlamıştır. Ancak bu yerleşmeler diğer bir ölçüt olan mesafe (en yakın kurulu belediye sınırına 5 km uzaklıkta olması) kriterine takılmış ve böylece belde statüsü kazanamamışlardır. Söz konusu köylerinde nüfuslanarak 5.000 ölçütünü aşmalarının sebepleri de çalışmada ortaya çıkarılmıştır.

Adıyaman ili merkez ilçesine bağlı Taşpınar Köyü ile Osmaniye ilinin merkez ilçesi idari sınırları içerisinde yer alan Dereobası köylerinde depremten etkilenen vatandaşlar için konteyner ve çadırdan oluşan yerleşmeler kurulmuş ve buralarda barınan insanlar köylerin nüfuslarına eklenmiştir. Taşpınar ve Dereobası köylerinde nüfus, istatistiki verilere göre 5.000'in üzerinde görünmektedir; ancak bu artışın büyük kısmı geçici deprem yerleşimlerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, nüfus ölçütünü aşmış gibi görünen köyler için "belediyeleşme hakkı doğdu" değerlendirmesi yanıltıcı olacaktır. Yapay nüfus artışı olarak değerlendirilen bu durum kısa vadeliidir. Bu vatandaşlar başka yerleşim alanlarına taşındıklarında köyün nüfusu tekrardan normal seviyelere düşmesi beklenmektedir.

Mende, Karakoç ve Samanlı köyleri bağlı bulundukları merkez ilçenin ilçe merkezi durumunda olan il merkezine ve üniversitelerin yerleşkelerine yakın olmaları öğrenci yurtlarının buralarda kurulmasını sağlamıştır. TÜİK nüfus verilerinden anlaşılabacağı ve muhtarlarında belirttiği üzere söz konusu üç köyde kız öğrenci yurtları ve köyde barınan öğrencilerin köy nüfusunu artış yönünde doğrudan etkilediği saptanmıştır. Araştırmada Türkiye'nin en fazla nüfuslu ikinci, üçüncü ve dördüncü köylerinde öğrenci göçleriyle nüfusunun yükseldiği tespit edilmiştir. Çalışmaya konu olan altı köyün, beşi bağlı oldukları ilin, merkez ilçelerinin idari sınırları içinde yer alırken, Türkiye'nin en fazla nüfuslu köyü olan Bostanbükü, Safranbolu ilçesinin yönetsel alanı içerisinde bulunmaktadır. Bostanbükü Köyü muhtarıyla yapılan görüşmelerde öğrenci yurtlarında barınan öğrencilerin ikâmetgâhlarını köye aldırانların sayısının az olduğu, bunun yanı sıra göçlerin nüfus artışında etkili olduğu belirlenmiştir. Böylece Bostanbükü Köyündeki yurt ve evlerde barınan öğrencilerle birlikte özellikle üniversitenin açık olduğu dönemlerde sayısı 10.000'ni aşan halka hizmet götürmek zorunda kalmaktadır.

Araştırmada tespit edilen Bostanbükü, Mende, Samanlı ve Karakoç köyleri, avantajlı konumları ve üniversite yerleşkeleri nedeniyle sürekli olarak nüfus artışı yaşamaktadır. Eğitim-öğretim yılı minimum dokuz ay sürdüğünden, köylerde yaşayan öğrenci nüfusu kalıcı nüfus gibi hizmet gereksinimi doğurmaktadır. Bu durum, köy muhtarlıkları ve il özel idareleri için ciddi hizmet yükü yaratmakta ve mevcut yönetim mekanizmalarının yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Araştırmada mesafe kriterine takılan dört köyün, bağlı bulundukları belediyelerin sınırlarına mahalle olarak dâhil edilmesi önerilmektedir. Böylece eğitim, sağlık, altyapı ve sosyal hizmetler daha etkin şekilde sunulacağı ve hem kalıcı hem de geçici nüfusun ihtiyaçları karşılanacağı ön görülmektedir.

Kaynakça

- Akif, Ö. (2005), “Kamu Yönetiminin Geleceğine Dair Düşünceler”, Sayıştay Dergisi, Sayı 57, Nisan-Haziran, s.55-80.
- Darkot, B. (1961). Türkiye’nin idari coğrafyası üzerine düşünceler. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 35-46.
- Davey, L. (1991). The application of case study evaluations. Practical Assessment, Research & Evaluation.
- Hamza, A. (2002), Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kırsal Mahalle ve Kırsal Alan Yönetmeliği (2021), Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ankara.
- Koday, S., ve Erhan, K. (2009). Tortum Çayı Vadisinde Yer Alan Belediye Örgütlü Yerleşmeler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 47-66.
- Ortaylı, İ (2000), Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri 1840-1880, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özçağlar, A. (1996). Türkiye’nin idari coğrafyası bakımından köy, bucak, ilçe, il ve belde kavramları üzerine düşünceler. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 12(7).
- Özçağlar, A. (1997). *Türkiye’de belediye örgütlü yerleşimler: (kasabalar-şehirler)*. Ekol.
- Özçağlar, A. (2015). Yönetmelik coğrafya. *Ankara: Nika Yayınevi*.
- Özçağlar, A., ve Gökmen, Ö. Karabük İlinde Nüfusu 5.000’den Az Olan Belediye Örgütlü Yerleşmeler Üzerine Bir İnceleme.
- Özgen, N. (2013). Nüfusları 2000’in altına indiği için belediye teşkilatları kaldırılan yerleşmeler üzerine coğrafi bir analiz. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 11(2), 75-100.
- Taş, B. (2016). Türkiye’de coğrafi bakış açısıyla köy kavramı. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Tekeli, İ (1983), “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 16, Sayı 2, Haziran, s.7-21.
- Tolun-Denker, B. (1977). *Yerleşme coğrafyası: kır yerleşmeleri*. Edebiyat Fak. Matbaası.
- Tuzcuoğlu, F. (2003), Metropoliten Yönetim, Sakarya Kitapevi, Sakarya.
- Türkan, O. (2021). İdari coğrafya ve yerleşme coğrafyası açısından mahalle kavramı. *Coğrafya Dergisi*, (42), 229-250.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.
- Yiğit, G. K., ve Deniz, T. (2019). İdari Coğrafya Açısından Büyükşehir Belediyeleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6 Issue 2), 629-649.

Yörükoğlu, F. (2009). Türk belediyeciliğinin gelişim süreci. *Mevzuat Dergisi*, 12(135), 1-16.

1580 Sayılı Belediye Kanunu. (1930). Ankara.

5393 Sayılı Belediye Kanunu. (2005). Ankara.